

সম্প্রসাৰণ বুলেটিন নং -কৃঃ বিঃ কেঃ গোলাঘাট-২/২০০৭

হালধি খেতি

ড°মনোৰঞ্জন নেওগ

ড°দীপালী মজুমদাৰ

কৃষি বিজ্ঞান কেন্দ্ৰ, গোলাঘাট

অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়

হালধি খেতি

অসমত সহজে কৰিব পৰা মছলাজাতীয় শস্যবিলাকৰ ভিতৰত হালধি এক উত্তম মছলাজাতীয় শস্য। মছলা হিচাবে ব্যৱহাৰ কৰাৰ উপৰিও ঔষধ আৰু সৌন্দৰ্য্যবৰ্ধক সামগ্ৰী হিচাবে হালধি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। পৌষ্টিক গুণাগুণ বিশ্লেষণৰ পৰা দেখা গৈছে যে ১০০ গ্ৰাম হালধিৰ গুৰিত প্ৰায় শ্বেতসাৰ ৭০%, স্নেহ পদাৰ্থ ৫%, প্ৰটিন ৬% আৰু কাৰ্বকুমিন ২.৫-৩.৫% থাকে।

মাটি নিৰ্বাচন

ওখ, সহজে পানী ওলাই যাব পৰা, বালিচহীয়া মাটি হালধি খেতিৰ বাবে উপযোগী। মাটিত যথেষ্ট পৰিমাণে জৈৱিক সাৰ থকাটো বাঞ্ছনীয়।

জাত নিৰ্বাচন

হালধিৰ উন্নত জাতৰ ক্ষেত্ৰত অধিক উৎপাদনৰ লগতে কাৰ্বকুমিন নামৰ হালধীয়া বঙৰ পদাৰ্থবিধৰ পৰিমাণো উচ্চ হোৱা প্ৰয়োজন। অধিক উৎপাদনক্ষম জাতসমূহ হ'ল : লাকাডঙ, টল ক্লন, সুবৰ্ণ, সুগুণা, সুদৰ্শনা, আই আই আৰ প্ৰভা, আই আই আৰ প্ৰতিভা আদি।

বীজ শোধন আৰু বীজৰ পৰিমাণ

মাটিৰ তলত হোৱা মঙহাল আলু অথাৎ ৰাইজমৰ দ্বাৰাই সাধাৰণতে হালধিৰ বংশবিস্তাৰ কৰা হয়। বীজ হিচাবে ব্যৱহাৰ হোৱা হালধি সদায়েই সবল আৰু নিৰোগী হোৱা উচিত। ৰুবৰ বাবে গোটা বা দীঘে দীঘে ফালি লোৱা ৫০-৬০ গ্ৰাম ওজনৰ হালধিৰ টুকুৰা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ৰোৱাৰ আগেয়ে হালধিৰ টুকুৰাবোৰ ৩ গ্ৰাম ইন্দ্ৰ'ফিল-এম-৪৫ দৰব এক লিটাৰ পানীত মিহলাই তৈয়াৰ কৰা মিশ্ৰণত আধা ঘন্টা সময় ডুবাই ৰাখি শোধন কৰিব লাগে। পিছত হালধিৰ টুকুৰাবোৰ ছাঁত শুকুৱাই মাটিৰ ভেটিত ৰোপন কৰিব লাগে।

এবিধা মাটিত ৰুবৰ বাবে ৩ কুইন্টল মাতৃ হালধিৰ প্ৰয়োজন হয়।

হালধি ৰোপন

হালধি খেতিৰ মাটিডোখৰ দ'কৈ হাল বাই ভালদৰে চাহ কৰি মৈয়াই সমান কৰি ল'ব লাগে। ৰুবৰ বাবে ৩ ফুট বহল, ১৫ ছেঃ মিঃ ওখ আৰু ইচ্ছানুযায়ী দীঘল কৰি

ভেটী বনাব লাগে। প্রতিটো ভেটীত $1\frac{1}{2}$ ফুট আঁতৰত একোটা খল কৰি হালধিৰ টুকুৰাবোৰ এই খলবোৰত ২৫ ছেঃ মিঃ ব্যৱধানত ৰোপন কৰিব লাগে। ৰোৱাৰ পাছত পাতলীয়াকৈ মাটি জাপি লগতে পচা জাবৰ, শুকান পাত আদি জাপি দিব লাগে।

ৰোৱাৰ সময় : মাৰ্চ-এপ্ৰিল।

সাৰ প্ৰয়োগ

প্ৰতি বিঘা হালধিৰ বাবে সাৰ প্ৰয়োগৰ মাত্ৰা এনে ধৰণৰঃ

সাৰ	মাটি প্ৰস্তুত কৰোতে	ৰোৱাৰ ১২০ দিনৰ পাচত
পচন সাৰ	৩.০ টন	-
ইউৰীয়া	৪ কিলোগ্ৰাম	৪ কিলোগ্ৰাম
একক চুপাৰ ফছফেট	৪২ কিলোগ্ৰাম	-
মিউৰেট অৱ পটাছ	৭ কিলোগ্ৰাম	৭ কিলোগ্ৰাম

পৰিচৰ্যা

হালধি ৰোৱাৰ ৪০ দিন আৰু ৯০ দিনত দুবাৰ বন-বাত নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব লাগে। বন-বাত কাটোতে হালধি গছৰ গুৰিত মাটি চপাই দিব লাগে। শুকান পাত, নিৰনি কৰা বন-বাত গছৰ গুৰিত দি বন গজাত বাধা দিয়াৰ উপৰিও মাটিৰ উপৰিভাগত পানী বাষ্পীভৱনত বাধা দিব পাৰি। খৰালি মাহ কেইটাত এনে আৰবণে মাটিত জীপ বখাত সহায় কৰে।

হালধি চপোৱা

হালধি ৰোৱাৰ পৰা ৮-৯ মাহৰ পাছত যেতিয়া পাতবোৰ হালধীয়া পৰি শুকাই যাবলৈ ধৰিব তেতিয়া হালধি খান্দি চপাব লাগে। কোৰেৰে সাৰধানে চপৰা হিচাবত হালধিবোৰ উঠাই মাটিবোৰ হাতেৰে আঁতৰোৱা হয়। হালধিৰ গাৰ পৰা শিপা, মাটি বা গোবৰৰ টুকুৰা, শুকান পাত আদি আঁতৰাই ঠেঙুলিবোৰ একত্ৰাব লাগে আৰু পথাৰতে দুদিনমান ৰাখি পিছত চপাই আনিব লাগে।

উৎপাদন

হালধিৰ উৎপাদন জাত বিশেষে ২.৫ টনৰ পৰা ৩ টন বিঘাই প্ৰতি পোৱা যায়।

গৃহস্তৰত পৰিস্ফুটন

হালধিৰ পৰিস্ফুটন ঘৰুৱাভাৱে তলত দিয়া ধৰণে কৰিব পাৰি। হালধি চপোৱাৰ ২-৩ দিনৰ পাছতে পৰিস্কাৰ হালধিৰ ৰাইজম আৰু সৰু সৰু আঙুলিবোৰ লোহাৰে নিৰ্মিত

ফুটা থকা আয়তাকৃতিৰ বাকচ (৯০ ছেঃ মিঃ × ৪৫ ছেঃ মিঃ × ৪৫ ছেঃ মিঃ)ত ভৰাই ডাঙৰ-পানীৰ পাত্ৰত ডুবাই উতলোৱা হয়। কম খৰছতে কেবাইটাও বাকচ উতলাব পাৰি। হালধিৰ টুকুৰাবোৰ কোমল নোহোৱা পৰ্যন্ত উতলাব লাগে। তাৰ পাছত ফুটা থকা বাকচবোৰ দাঙি পানীবোৰ সৰকি যোৱাৰ পাছত হালধিৰ টুকুৰাবোৰ উলিয়াই ত্ৰিপাল বা আন ডাঠ কাপোৰত মেলি ভালদৰে ১০-১৫ দিনমান ব'দত শুকুৱাব লাগে। এই সময়ছোৱাত ৰাতি হালধিখিনি ভালদৰে ঢাকি ৰখাতো খুবেই প্ৰয়োজন। ভালদৰে শুকোৱা হালধিবোৰ আঙুলিৰে টুকুৰীয়াই টান শব্দ ওলালে গম পাব লাগে যে হালধিখিনি ভালদৰে শুকাইছে। জাতভেদে শুকান ওজনৰ হিচাবত ২০-৩০শতাংশ হালধি পোৱা যায়।

শস্য ৰক্ষা

পোক পৰুৱা

(১) মজাখোৱা পোক

এই পোকে গছৰ বাঢ়ি অহা কাণ্ড অংশ খোৱাৰ ফলত গছজোপা হালধীয়া পৰি মাজৰ কোঁহটো শুকাবলৈ আৰম্ভ কৰে। বগৰ ৫ মিঃ লিঃ পানীত মিহলাই সেই মিশ্ৰণ গছত প্ৰয়োগ কৰিব লাগে।

(২) পাত মেৰিয়াই ধৰা পোক

এনে পোকৰ আক্ৰমণ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে ডাইমেট্ৰন ৬ মিঃ লিঃ প্ৰতি ১০ লিটাৰ পানীত মিহলাই স্প্ৰে কৰিব লাগে।

বোমাৰ আজাৰ নিয়ন্ত্ৰণ

(১) পাতত দাগ পৰা ৰোগ বা টেফ্ৰিনা লিফ স্পট

পাতৰ দুয়োকাষে সৰু সৰু পাতল হালধীয়াৰ পৰা ডাঠ হালধীয়া বৰণৰ দাগ পৰা দেখা যায়। পাতৰ উপৰিভাগত দাগৰ পৰিমাণ বেছি হয়। সৰু সৰু দাগবোৰ বাঢ়ি গৈ গোটেই পাতখিলা আৰু ধৰে আৰু পাতবোৰ হালধীয়া হৈ শুকাই যায়। এই ৰোগে আক্ৰান্ত গছবোৰ একেবাৰে মাৰি নেপেলাই যদিও পাতবোৰ হালধীয়া হৈ পৰাৰ বাবে হালধিৰ উৎপাদন ৰোগাক্ৰান্ত গছত যথেষ্ট কমি যায়।

প্ৰতিকাৰ

আক্ৰান্ত গছত ১% বৰড' মিশ্ৰণ বা ইন্দ্ৰফিল-এম-৪৫ ২ গ্ৰাম প্ৰতি লিটাৰ পানীত মিহলাই প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। প্ৰতি ১৫ দিনৰ অন্তৰে অন্তৰে ঔষধ প্ৰয়োগ কৰিলে সুফল লাভ কৰিব পাৰি।

(২) বাইজম পচা ৰোগ

এই ৰোগে প্ৰথমে গছৰ তলৰ বাইজম অংশত আক্ৰমণ কৰে আৰু ই লাহে লাহে গেলিবলৈ ধৰে। গছজোপাৰ ওপৰৰ পাতবিলাক প্ৰথমে হালধীয়া পৰি ক্ৰমান্বয়ে গছজোপা শুকাই যায়।

প্ৰতিকাৰ

- (ক) হালধি তলীখনৰ পৰা পানী ওলাই যোৱাৰ সুব্যৱস্থা কৰিব লাগে।
- (খ) ৰোৱাৰ আগতে বাইজমবোৰ ইন্দ্ৰফিল-এম-৪৫ মিশ্ৰণত (৩ গ্ৰাম প্ৰতি লিটাৰ পানীত) আধা ঘণ্টা ডুবাই ছাঁত শুকাব লাগে।
- (গ) আক্ৰান্ত গছত ২ গ্ৰাম ইন্দ্ৰফিল-এম-৪৫ প্ৰতি লিটাৰ পানীত মিহলাই গছৰ গুৰি অংশ তিতি যোৱাকৈ স্প্ৰে কৰিব লাগে।

*****